

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА УГОРСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

БИСАГА НІКОЛЕТТА ЮРІЇВНА

**Угорські лексичні запозичення у мові українського населення
с. Страбичово (на прикладі загальноосвітніх шкіл)**

6.014.02 Середня освіта. Угорська мова, як іноземна і англійська мова та
література

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
Христина Зикань

кандидат філологічних наук, доцент

Ресстрація _____
(номер)

« » _____ 2024 р. _____
(підпис пров.фахівця) (прізвище, ініціали)

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

_____ Зикань Х.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

К.філол.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

« » _____ 2024 р.

Рецензент _____
(підпис)

Берта Е.Т.
(прізвище, ініціали)

К.філол.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYÜGYMINISZTERIUM
ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
„UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM”
UKRÁN–MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK

BISZÁHÁ NIKOLETTA

Magyar elemek a Sztrabicsói ukrán nyelvjárásban

Diplomamunka a baccalaureusi fokozat megszerzésére

6.014.02 Középfokú oktatás szakirányban,
Magyar mint idegen nyelv
és angol nyelv és irodalom

Tudományos témavezető:

Krisztina Zékány

a filológiai tudományok kandidátusa, docens

Ungvár – 2024

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	5
1. A KÉRDÉSEL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOMRÓL.....	8
2. MAGYAR ELEMEL A SZTRABICSÓI NYELVJÁRÁSBAN.....	17
2.1. Adattár.....	18
3. A GYŰJTÖTT ANYAG FELDOLGOZÁSA.....	37
3.1. A gyűjtött szavak eredet szerinti vizsgálata.....	37
3.2. A gyűjtött szavak szófaji megoszlása.....	38
4. A NYELVEK KÖZÖTTI KAPCSOLAT TANÍTÁSA A KÁRPÁTALJAI MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁKBAN.....	40
4.1. Óratervezet.....	40
BEFEJEZÉS.....	46
KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	46
A FELHASZNÁLT SZAKIRODAOM JEGYZÉKE.....	48
REZÜMÉ ukrán és angol nyelven.....	52

BEVEZETÉS

Kárpátalja közel ezeréves történelme nagyon különleges. Az elmúlt néhány évszázadokban a régió különböző országok uralma alatt állt: Magyar Királyság, Csehszlovákia és Szovjetunió. Emiatt Sztrabicsó község, hasonlóan az egész régióhoz, otthona volt a különböző etnikai csoportoknak, főként magyaroknak és ukránoknak. Ennek a kulturális örökségnek a jellemzői jelennek meg a falu nyelvi hagyományában.

A nyelvtudományban van egy érdekes kutatási irány, amely azt vizsgálja, hogyan befolyásolják egymást a különböző nyelvi közösségek az emberek hétköznapi beszédét és ez hogyan vezet a dialektusok és nyelvjárások kialakulásához. A kölcsönzött szókincs vizsgálata fontos probléma a nyelvészet szempontjából, mivel a nyelvek mindig kölcsönhatásban vannak egymással. A kárpátaljaiak nyelvében gyakran találkozunk nyelvi összefonódásokkal: az ukránok magyar szavakat használnak és fordítva, a magyarok ukrán szavakat használnak stb. Ezt a kérdést sok ukrán és magyar nyelvészek is tanulmányozták.

Sztrabicsó helyzete azért érdekes a kutatás szempontjából, mert ma már alig élnek ott őshonos magyarok. Már a 2001-es ukrán népszámlálás adatai alapján a falu 3381 fős lakosságából is csak 0,97% tartotta anyanyelvnek a magyar nyelvet, vagyis 33 fő. A helyzet 2024-ben ennél is rosszabb. Akik még beszélnek is magyarul, azok főként az idősebb generáció tagjai, például a nagymamám, bár már főként ukránul beszél, mégis megőrizte a magyar nyelvtudását, és néha használja is azt, amikor a rokonaival beszélget. Ennek ellenére a magyar kölcsönszavak továbbra is aktívan használatosak a helyi lakosok beszédében.

A diplomamunka célja az, hogy feltárja és elemezze a magyar elemek jelenlétét és szerepét a Sztrabicsó falu ukrán nyelvjárásában. A kutatás arra törekszik, hogy jobban megértsük a magyar nyelv és kultúra hatását a helyi nyelvi környezetre és annak alakulására.

Jelen **kutatás tárgyát** a sztrabicsói, illetve a Munkácsi járás ukrán nyelvjárásaiban használatos magyar elemek gyűjtése és különböző szempontú kategorizálása képezi.

A kutatás aktualitása

Sztrabicsóban, mint sok más kárpátaljai falvuban az a tendencia figyelhető meg, hogy eltűnnek az őslakos nyelvi közösségek. A falunkban fiatalabb

generáció már csak az ukrán nyelvet használja, különösen társasági és hivatalos helyzetekben. Lehetséges, hogy hamarosan a sztrabicsói beszéd elveszíti a magyar hatást. Ezért most fontos az ukrán nyelvjárásban megnyilvánuló magyar befolyás rögzítése és tanulmányozása, mert ez segít megérteni a kétnyelvű közösségek jellegét és betekintést nyújt abba, hogy hogyan hatnak egymásra a különböző nyelvek. Sztrabicsó abból a szempontból is elég érdekes, hogy egy láthatatlan ukrán-magyar nyelvi vonal mentén helyezkedik el, ahol a falutól délre többségben magyar nyelvű falvak vannak: például keleti szomszédja Csongor (Чомонин) és délkeleti szomszédja Barkaszó (Баркасово) abszolút többségben magyar nyelvű falvak. Sztrabicsótól északra pedig többnyire ukrán nyelvű falvak vannak (egy-két kivétellel, mint például Beregrákos (Ракошино), amelyik egyébként zárja is ezt a vonalat). Ezért a sztrabicsói beszédre máig elég nagy hatással van a magyar nyelv, úgy is, hogy már szinte teljesen ukrán nyelvű a falu.

A vizsgálat eredményei hasznosak lehetnek lexikográfusok, nyelvészek, fordítók, a nyelvészet és az interkulturális kommunikáció területén dolgozó szakemberek számára.

Kutatási módszerek

A fő kutatási módszer a megfigyelés, mivel én és a családom már több generáció óta a mai Sztrabicsó község területén élünk, így, amikor elkezdtem magyarul tanulni, észrevettem, hogy a fiatalabb generációtól az idősebbekig mindenki használja a magyar kölcsönszavakat anélkül, hogy tudatában lenne annak, hogy azok eredetileg magyar szavak.

Összesen 120 olyan magyar szót gyűjtöttem össze, amelyek az ukrán sztrabicsói nyelvjárásban még mindig aktívan használnak. Ezek a szavak azt mutatják, hogy a magyar nyelv és kultúra nagy hatással voltak a régió szókészletére és beszédmódjaira. Az ilyen kölcsönzések elemzése segít megérteni a nyelvi csoportok közötti kölcsönhatásokat és azok hatását a régió beszédkultúrájára.

A szócikkek felépítése

A szócikkek a következő formában lesznek fölépítve:

- Címszó. A szót először magyarul írtam, jelöltem az adott elem szófaját. Aztán leírtam, hogyan mondják a szót, hogyan ejtik ki a sztrabicsói nyelvjárásban és mit jelent ukránul.

- Példamondatok. A következő sorban a példamondatok vagy kifejezések

vannak, amelyek bemutatják a szó vagy kifejezés használatát a gyakorlatban.

- Etimológia. A szócikk végén megírtam egy adott szó vagy kifejezés eredetét.

Adatközlő	Kor	Nem	Foglalkozás
Biszáhá György	47	Férfi	Vállalkozó
Biszáhá Anzséla	48	Nő	Vállalkozó
Biszáhá Ibolya	69	Nő	Nyugdíjas
Burák Margarita	69	Nő	Nyugdíjas
Iványa György	75	Férfi	Művész
Mucsicska Marina	22	Nő	Diák
Burák Anasztázia	22	Nő	Sminkes
Biszáhá Görgy	18	Férfi	Diák

A munka felépítése

A munkám bevezetésből, 4 fejezetből, következtetésből, felhasznált szakirodalom jegyzékből épül fel.

1. A KÉRDÉSEL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOMRÓL

Szinte minden létező nyelvnek megvannak a saját helyi dialektusai és nyelvjárásai, amelyeket a tömegek közötti kommunikációra használnak.

A dialektológia vagy nyelvjárástan a nyelvtudomány egyik területe, mely hosszú múltra tekint vissza. A szakirodalomban a következő megnevezéseivel is találkozhatunk: nyelvjárástudomány, nyelvjáráskutatás, népnyelv kutatás, tájnyelvkutatás, népnyelv bűvárlat. A nyelvi jelenségeket elsősorban területi szempontból szemléli, vizsgálja a regionális jelenségek rendszertani, grammatikai, pragmatikai sajátosságait, területiségét, gyakoriságát, változását, a különböző települések, régiók közötti nyelvi hasonlóságokat és különbségeket stb. [Dudics, Gazdag 2020: 9]

A modern ukrán nyelvészetre jellemző, hogy egyre nagyobb érdeklődés övezi a nyelvjárások mint a nemzeti nyelv egyik formájának tanulmányozását. A területi (helyi) nyelvjárás a nemzeti nyelv egy bizonyos földrajzi területen beszélt nyelvtípusa. Meghatározó jellemzői a kommunikáció szóbeli formája, valamint a nemzeti nyelv irodalmi normájával ellentétes normarendszer.

Nyelvi szinten az irodalmi nyelv és a nyelvjárások kölcsönhatása maguknak a rendszereknek a típusaitól függ, amelyek érintkeznek. Lényeges a nyelvjárási rendszerek jellemzése stabilitásuk és spontán fejlődési tendenciáik szempontjából. Az is fontos, hogy a nyelvjárási rendszerek mennyire távolodnak el az irodalmi normától a nyelvi szerkezet különböző szintjein.

A nyelvjárást olyan rendszernek tekintjük, amely saját szerkezettel és fejlődési mintákkal rendelkezik. Ezen a rendszeren belül megkülönböztetünk tematikus szókinccsoportokat, amelyek együttesen alkotják a nyelvjárási nominális réteget. Ez azt jelenti, hogy egy nyelvjárási szókinccse tematikus csoportokba szerveződik, amelyek a nyelvjárást beszélők életének és tevékenységének különböző aspektusait tükrözik.

A nyelvjárási tanulmányozása magában foglalja a nyelvjárási jelenségeket az irodalmi nyelvtől megkülönböztető fonetikai, lexikai, nyelvtani és szintaktikai jellemzők elemzését. Fontos összetevője a szavak nyelvjárási változatainak, jelentésüknek és különböző kontextusokban való használatuknak a tanulmányozása is.

A fonetikai jellemzők közé tartoznak azok az egyedi hangváltozások, amelyek egy adott nyelvjárási formára jellemzőek. A lexikai jellemzők közé tartozhatnak más nyelvekből származó kölcsönszavak és archaikus szavak,

amelyek csak egy adott nyelvjárásban maradtak fenn. A nyelvtani és szintaktikai jellemzők az irodalmi nyelvtől eltérő sajátos szóalakokban és mondatszerkezetekben nyilvánulhatnak meg.

Kárpátolján a nyelvjárási kép nagyon színes. Itt a közép-kárpátaljai köznyelveket (говірки) képviselik, amelyek négy csoportra oszthatók:

- Máramorosi (a Shopurka folyótól keletre és a Rika folyótól nyugatra között);
- Borszai (a Rika folyótól keletre és a Latorica folyótól nyugatra között);
- Uzsáni (a Latorica folyótól keletre és a Laborec folyótól nyugatra között);
- Verhovinszki (a Zakarpattia északi részén), amelyek átmenetet képeznek a észak-kárpát nyelvjárások felé [Безенко 1980: 227]

Munkács területe a Latorica folyó mentén terül el, ezért jellemző rá a borszai és uzsáni nyelvjárások.

A magyar lakosság régóta szoros kapcsolatban állt a szlávokkal, különösen az ukránokkal, ami elkerülhetetlenül befolyásolta mindkét nép nyelvének (és nyelvjárásainak) lexikai összetételét.

E szomszédok közötti kapcsolatok hozzájárultak az ukrán szavak behatolásához a magyar nyelvbe. Ma számos ukrán kölcsönszó található a magyar nyelvben. Például a "csereda" szó az ukrán "череда" szóból származik, a "haluska" jelentése "галушка". Ezek a példák a magyarok és ukránok közötti évszázados kulturális és nyelvi cserét mutatják.

Kárpátalja olyan etnokulturális régió, amelynek eredetisége elsősorban a történelmi fejlődési feltételeknek köszönhető. Az ukránok és magyarok évszázados közös államban való tartózkodása, mindennapi családi kapcsolataik, amelyekben kialakult a kárpátaljai nyelvi és kulturális környezet, mind hatással volt mind a helyi ukrán, mind a magyar nyelvjárások lexikai összetételére.

Az ukrán Kárpátalja régióban található Sztrabicsó falu egyike azoknak a helyeknek, ahol az ukránok és a magyarok közötti nyelvi érintkezés különösen hangsúlyos. A helyi ukrán nyelvjárásban található magyar kölcsönzések a két nép hosszú együttéléséről és kulturális cseréjéről tanúskodnak.

Az ukrán-magyar nyelvközi érintkezés problémái mindig is élénk tudományos érdeklődést keltettek és keltenek. Különböző aspektusokban tanulmányozták őket mind az ukrán, mind a magyar nyelvészek: Péter Lizánc, Joszip Dzendzelivszkij, László Chohey, Emil Balezky, Sándor Mokány,

Sztepán Bevzenko, Sándor Rot, Sándor Bonkáló, Kniezsa István, Bárány Erzsebet, Gazdag Vilmos, Pávlo Csucská, Vaszil Nimcsuk és mások.

Az első tudományos kutatások a kárpátaljai dialektusokról a XX. század 30-as éveiben kezdődtek, és szorosan kapcsolódnak a kiemelkedő dialektológushoz, Iván Pánkevics nevéhez. Később, 1945-ben, az Ungvári Nemzeti Egyetem megalakulásával, ahol két évvel később létrejött az ukrán nyelv tanszéke, amelyen belül létrehozták a kárpátaljai dialektológiai iskola. Az első tanszékvezető, I. Cserednicsenkó, dialektológiai kutatásokat végzett. Utódja, Sz. Bevzenko pedig elindította a dialektológiai iskolát az Ungvári Egyetemen, tankönyveket és módszertani segédleteket fejlesztett ki a hallgatók számára, akiket bevonta a kárpátaljai ukrán dialektológiai kutatásokba. Az első doktoranduszai K. J. Hálász, P. Lizánec és V. Nimcsuk voltak. Később közel 25 évig az ukrán nyelv tanszékét vezette J. O. Dzendzelivszkij, az Ungvári Egyetem dialektológiai iskolájának alapítója. Dzendzelivszkij professzor tanítványai ma is folytatják mentoruk munkáját, saját hallgatóikat is bevonva a dialektológiai kutatásokba.

Sok érdekes munka született, például dialektus szótárak (Й. Дзендзелівський «Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (1958); nyelvészeti atlaszok (С. В. Берштейн «Карпатський диалектологічний атлас» ; «Общекарпатський диалектологічний атлас» (1987)), kiadványok és kutatások a kárpátaljai ukrán írásbeliség emlékeiről, élő beszéd felvételek, valamint népköltészeti szövegek.

Szintén nagy figyelmet ennek a kérdésnek Péter Lizánec szentelt számos tudományos cikkben, atlaszban és monográfiában, aki az ukrán nyelvben található magyar kölcsönzések alapos elemzését végezte el, tanulmányozva a szóbeli népi beszédet, az írott emlékeket, a folklórforrásokat, a szépirodalmat, a prágai, budapesti, kárpátaljai állami levéltárak anyagát stb. Munkáiban alaposan elemzi a nyelvi érintkezés következtében bekövetkező szemantikai, fonetikai és nyelvtani változásokat. Lizánec leírja, hogyan alkalmazkodnak ezek a kölcsönzések az ukrán nyelvjárásokhoz, és milyen új jelentéstartalmakat kapnak a helyi kontextusban. Megvizsgálja, hogyan változik e szavak jelentése és kiejtése az ukrán nyelvhez való alkalmazkodás során. A magyar szavak bizonyos hangtani változásokon mennek keresztül, amikor az ukrán nyelvjárásokba kölcsönzik őket. Például a magyar "bogár" "bógar"-rá vagy "bógar" "-vá alakul, megtartva az alapjelentését, de alkalmazkodva az

ukrán hangrendszerhez. A kölcsönzött szavak gyakran új jelentést kapnak a helyi környezetben.

A "bimbó" szót például nemcsak egy bizonyos fizikai tulajdonságra használják, hanem bizonyos emberi tulajdonságok, például a lassúság vagy a vakmerőség leírására is.

Lizánec azt is vizsgálja, hogy a magyar szavak hogyan befolyásolják az ukrán nyelvjárások nyelvtani szerkezetét. A kölcsönzött szavak például új stabil kifejezéseket vagy frazeológiai egységeket alkothatnak [Lizánec 1976].

P. Lizánec kutatásaiból kiderül, milyen mély és sokrétű az ukrán és a magyar nyelvi érintkezése Kárpátalján. A magyar nyelvből vett kölcsönzések gazdagítják az ukrán nyelvjárásokat, új kifejezőeszközökkel ruházzák fel őket, és tükrözik a két nép közös kulturális és történelmi tapasztalatait [Lizánec 1976].

Emil Baleczky magyar nyelvész, egyetemi tanár, szlavista. Az ukrán és más szláv nyelvek dialektológiájáról, történetéről, etimológiájáról, valamint ukrán-magyar nyelvközi kapcsolatokról szóló művek szerzője. Annak ellenére, hogy Baleczky több mint 20 éven vezette át az Orosz Filológiai Tanszéket, tudományos tevékenységében központi helyet foglaltak el a kárpátaljai és magyarországi ukrán dialektológia problémái. Értékes kutatásai Komlóska faluról szólnak, ahol a lakosok többsége ruszin volt a vizsgálat idején: *O jazikovej prinadlezsnosztyi i zaszelenyiji szela Komlóska v Vengrii* (1956); *Vengerszkije zaimsztvovanyija v lemkovszkom govore szela Komlóska v Vengrii* (1958); *Vengerszkoje 'kert' v zakarpatszkih ukrainszkih govorah* (1960); *Gyialektnije zapiszi iz Komloski* (1980).

Emil Baleczky két cikket szentelt a szláv nyelvek magyar kölcsönzéseinek etimológiai vizsgálatának (Baleczky 1962: 437-442; 1963: 337-386). Az egyikben részletesen megvizsgálta, hogy a magyar "antal" szó milyen módon hatolt be az ukrán nyelvbe. Nagy mennyiségű tudományos szakirodalmat és lexikográfiai művet tanulmányozott, amelyek a szóban forgó szót említik. Megállapította, hogy az ukrán, orosz, szlovák, lengyel, német és román nyelvben a szó a magyar "antalag" (irodalmi "általag", "átalag") szóból származik.

Baleczky arra a következtetésre jutott, hogy az "antál" kifejezés ukránul "60 palackos hordót" jelent, és megfelel az orosz "antál" vagy "ántal" kifejezésnek, amely "60 palackos magyar boroshordót" jelent. A lexéma

mindkét nyelvben közvetlenül a magyar nyelvből származik, ahol az "antalag" jelentése "a Tokaj vidékén használatos, körülbelül 70 literes hordófajta". A délnyugat-ukrajnai nyelvjárásokban létezik az "antálok" szó, amely "negyed hordót" vagy egyszerűen "hordót" jelent [Bárány 2018].

Ez a szó a magyar nyelvből származik, de a lengyel közvetítésével. Egyes kárpátaljai ukrán nyelvjárásokban létezik az "antal/ag" vagy "antal/ak" (az "antalay'/ok", "antalay'/a" kicsinyítő képzős alakja), amely "hordót" vagy "25 literes hordót" jelent. Ez közvetlen kölcsönzés a magyar nyelvből [Bárány 2018].

Emil Baleczky aktív munkássága során nem fordított elegendő figyelmet a magyar nyelvnek az ukrán nyelv szókincsére gyakorolt hatásának vizsgálatára, kivéve a kárpátaljai nyelvjárásokat. Ezért a kutató a nyugat-ukrajnai író, Mykola Usztyjanovics műveiben található magyar kölcsönzések azonosítására és vizsgálatára összpontosított [Baleczky 1963: 337-386], felhívva a tudósok figyelmét a magyar kölcsönzések jelenlétére a galíciai nyelvjárásokban, és további kutatásokat sürgetve ezen a területen [Bárány 2021].

M. Usztyjanovics Nagycsütörtök című regényében és az Éjszaka az államon című esszéjében leírt tényekre hivatkozva E. Baleczky a magyar szavaknak a nyugat-ukrajnai nyelvjárások szókincsébe való behatolásának okait vizsgálta. Munkáiban huszonhárom, Usztyjanovics műveiben használt lexéma etimológiáját elemezte, és jelentős számú magyar kölcsönzést talált közöttük [Bárány 2021].

A vizsgált lexémák között Baleczky a következő magyar kölcsönzéseket találta:

- "балта" (сокира) < "balta"
- "вaть" (aбo) < "vagy"
- "газда" (гoспoдap) < "gazda"
- "гляба" (дapмa) < "hiába"
- "дуган" (тaбaк) < "dohány"
- "лeгiнь" (пapубoк) < "legény"
- "мapжинa" (мapгa) (вeликa рoгaтa худoбa) < "marha"

- "куртий" (куций) < "kurta"
- "на-гир" (гир) (новина) < "hír"
- "пугарчик" (пугар) (склянка) < " pohár"
- "теметів" (кладовище) < "temető"
- "тирх" (тягар) < "teher"
- "хосен" (користь) < "haszon"
- "шарканці" (шпора) < "sarkanytű"

Baleczky művében 72, a nyugat-ukrajnai nyelvjárásokban gyakori lexémára hoz példát (Baleczky 1963: 338). Ezek közül néhány, mint például a "банувати", "бунда", "газда", "дараб", "кулеша", "легінь", "маржина" és "пугар", mint regionális szavak kerültek be az Ukrán-orosz szótár (Kijev, 1953-1962) regiszterébe. Baleczky megjegyzi, hogy a magyar kölcsönszavak is az ukrán irodalmi nyelv lexikai összetételének részévé váltak. Ezek a szavak közé tartoznak: "антал", "бирчий", "бутир", "вижлиця", "гайдук", "гарцювати", "гуляш", "гусар", "довбиш", "доломан", "карваш", "катанка", "кодман", "кодола", "коч", "куліш", "кундуш", "мадьяр", "ментик", "палаш", "паприка", "пушта", "шабля", "шалаш", "шатро", "шерег", "шишак", "шипош", "таркач", "чата" та "чечуга".

A Baleczky által idézett szavak többsége szerepel az Ukrán nyelv etimológiai szótára 7 kötetes (ESUM) regiszterében, hivatkozva az ő cikkére.

Sándor Bonkáló ukrán és magyar nyelvész, szláv filológus, irodalomkritikus, műfordító. Különösen fontos kiemelni az ő tudományos megközelítését az ukrán nyelv helyének meghatározásában a többi keleti szláv nyelv között. Fontos továbbá felvázolni a hucul dialektológia és néprajz területén végzett munkásságának főbb szempontjait.

Különösen említésre méltóak Bonkáló tanulmányai az ukrán irodalom és kultúra fejlődéséről Kárpátalján. Hozzájárulása ezeken a területeken rendkívül fontos és további tanulmányozást és elismerést érdemel.

Sándor Bonkáló kutatásainak középpontjában Kárpátalja, az egykori Kárpátaljai Rusz, valamint az ukrán és orosz irodalomtörténet dialektológiája, néprajza és kultúratudománya állt. Az Ukrán Tudományok Enciklopédiája szerint Bonkáló filológus volt, a kárpátaljai ukrán nyelvjárások és irodalom

szakértője. Az ukrán nyelvészetről szóló munkáit többnyire magyarul írta, bár néhányat németül is. Művei közé tartozik többek között: A rahói kisorosz nyelvjárás leíró hangtana (1910); A Magyar elemek a rutén irodalomban. A szlávok. A szláv népek és a szláv kérdés ismertetése (1915); A magyar rutének (1920); Beiträge zur ukrainischen Wortforschung (Hozzájárulások az ukrán szókutatáshoz) (1916).

Bonkáló A kárpátalji rutén irodalom és művelődés (Pécs, 1935) című munkájában részben a kárpátaljai ukrán nyelvjárások és a XVI-XVIII századi írásos emlékek sajátosságaival foglalkozik.

Sándor Bonkáló jelentős mértékben járult hozzá Kárpátalja nyelvi és kulturális sajátosságainak tanulmányozásához. Nemcsak a nyelvi, hanem a kulturális szempontokat is tanulmányozta, amelyek a régió egyediségét alkotják. Munkái hozzájárultak a dialektológiai jellegzetességek, a néprajzi sajátosságok és az ukrán nyelv és kultúra fejlődését befolyásoló történelmi folyamatok mélyebb megértéséhez Kárpátaljan [Bárány 2018].

Bonkáló a XVI-XVIII századi kárpátaljai írásos emlékeket is elemezte, ami fontos az ukrán nyelv és irodalom történetének megértéséhez. Munkája hozzájárult a régió nyelvi és kulturális örökségével kapcsolatos ismeretek megőrzéséhez és népszerűsítéséhez, és befolyásolta a további kutatásokat ezen a területen [Bárány 2018].

Sándor Bonkáló kutatásainak jelentősége abban rejlik, hogy nemcsak dokumentálta a nyelvi és kulturális jelenségeket, hanem hozzájárult azok megőrzéséhez is a jövő nemzedékek számára. A nyelvi kapcsolatok és a kultúrák közötti kapcsolatok tanulmányozásának tudományos megközelítése jelentősen hozzájárult az ukrán nyelvészet és néprajz fejlődéséhez [Bárány 2018].

Bárány Erzsebet PhD docens, ma a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán Filológia Tanszékén oktat. Kezdetben történelem szakosoknak ószláv nyelvet tanította, majd miután 2004-ben megalakult az Ukrán Tanszéki Csoport, az ukrán szakosok tudását szélesítette. Kutatási területe: szláv(ukrán)-magyar nyelvi kapcsolatok, magyarországi ukrainisztika, ukrán dialektológia, ukrán lexikológia. Több kutatásokban vizsgálta a kárpátaljai irodalmi művekben fellelhető magyar jövevényszavak eredetét, majd a magyarországi ukrán nyelvtudományt kutatta, amelynek több mint százéves múltja van. Az elmúlt öt év néhány fontos publikációja: Hungaro-Ucrainica. Угорсько-українські зв'язки: мовна інтерференція і мовознавчі контакти;

A hungarizmusok fogalomköri csoportosítása a Kárpátaljai ruszin irodalomban. Gazdag Vilmos együtt írtak a Szemelvények az ukrán–magyar és magyar-ukrán kétnyelvűség-kölcsönszókutatás a XX. századi történetéből és Українсько-угорські й угорсько-українські термінологічні словники на Закарпатті stb.

A szókölsönzés témáját kutatta Gazdag Vilmos PhD docens is, aki szintén a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán Filológia Tanszékén oktat. A Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban cikkében szláv elemeket gyűjtötte össze, kategorizált és eredet, szófaj szerint megosztotta. Ezenkívül sok munkáját szociolingvisztikai és kárpátaljai magyarok kétnyelvűségi témáknak szentelte.

Csopey László budapesti középiskolai tanár, műfordító. Az 1881-ben Magyar szók a rutén nyelvben című cikk megjelenésével László a magyar-szláv nyelvi kapcsolatok kutatásába kezdett. A szerző munkája elsőnek tekinthető Kárpátalja modern területének ukrán nyelvjárásainak magyar lexikai kölcsönzéseinek vizsgálatában. A szerző cikkében a berezi nyelvjárás általa ismert magyar lexikai elemeit sorolta fel. Az ukrán-magyar szótárügy a XIX. század második felében kezdődött Csopey László Ruszin-magyar szótárának megjelenésével. Ezt a szótárt a Magyar Királyi Tudományos Akadémia nagyra értékelte. A szótár 20 000 szócikket tartalmaz, és a kárpátaljai ukrán nyelvjárások lexikai összetételét tükrözi.

A magyar nyelvből vett kölcsönzések nemcsak a Sztrabicsói ukrán nyelv lexikai összetételét gazdagítják, hanem annak fonetikáját és nyelvtanát is befolyásolják. Például egyes magyar szavakat az ukrán fonetikai rendszerhez igazítanak, hangzásukat az ukrán fonetikai normáknak megfelelően változtatják meg. A nyelvi érintkezés eredményeként új nyelvtani szerkezetek is megjelenhetnek.

A nyelvi szempontok mellett a magyar kölcsönzések Sztrabicsó ukrán beszédében a népek közötti mély kulturális kapcsolatokat is tükrözik. A közös hagyományok, szokások és a mindennapi élet megteremtették az alapot a nyelvek és kultúrák kölcsönös gazdagodásához. Ez megnyilvánul a kölcsönszavak használatában az élet különböző területein, mint például a főzés, a mezőgazdaság, a mindennapi élet stb.

A magyar kölcsönszavak tanulmányozása Sztrabicsó falu ukrán nyelvjárásában megmutatja, hogy milyen szoros volt és maradt a kapcsolat az ukránok és a magyarok között.

A magyar nyelv hatása a helyi ukrán beszédre egy hosszú ideje tartó kulturális és nyelvi csere eredménye, amely mindkét nyelvet gazdagítja és elősegíti a népek közötti kölcsönös megértést. E folyamatok további tanulmányozása értékes betekintést nyújthat a kontaktnyelvészet és a néprajz területére.

2. MAGYAR ELEMEEK A SZTRABICSÓI NYELVJÁRÁSBAN

A magyar elemek már a középkorban elkezdtek beszivárogni az ukrán nyelvbe, amikor Kárpátalja területe a Magyar Királyság részét képezte. Egyes magyar jövevényszavak elterjedtek az ukrán nyelv egyes dialektusaiban, valamint az irodalmi nyelvben is, például: газда, балта, чижми, леґінь. A magyar jövevényszavak túlnyomó többsége azonban nem lépte túl a kárpátaljai, dialektusok határát, például: маґра, аґсаґ, ваґош, бітґюх. Ez elősegítette a magyarok és a helyi ukránok közötti aktív kulturális és nyelvi cserét.

A szókölcsonzés és szószerkezet-kölcsonzés tulajdonképpen egy olyan folyamatot jelöl, amely egy szűkebb nyelvváltozathoz elterjedő idegen szótól a meghonosodott nyelvi elemig számos átvételt jelölhet az integrálódás mértéke szerint. [Atilla 2008: 19]

A nyelvtudományban különböztetünk az idegen szó, kölcsönzó és jövevényszó fogalmát.

Az idegen szó olyan új átvétel, ami még nem teljesen beilleszkedett a nyelvbe. Ezek gyakran szaknyelvekben gyakrabban fordulnak elő, mint a köznyelvben, és jelentésük is pontosabb. Nincs egyértelmű szabály arra, mikor válik egy idegen szó jövevényszóvá, de az emberek sokszor érezhetik, hogy az idegen szavak stílusa és presztízse eltér. Ha egy idegen szónak van szinonimája a nyelvben, akkor gyakran a stílusban vagy a jelentésben van különbség. Például: dizájn – formatervezés, família – család. Az idegen szavak hangzása néha szokatlan lehet, mint például a proton vagy a transzformátor. Gyakran problémát jelent a helyesírásuk (pl. e-mail - ímél), a toldalékolásuk (Shakespeare-rel). Az idegen szó és a jövevényszó az integráció két szakaszát jelöli, és fontos megkülönböztetni őket. [Atilla 2008: 19-20]

Benő Attila az idegen szavak két csoportját különíti el:

- Nemzetközi szavak – olyan idegen szavak, melyek kapcsolatba hozhatók a modern tudományos-technikai fejlődés vívmányaival, s amelyek számos nyelvben megtalálhatóak;
- Xenizmusok – az idegen szavak nemzeti és kulturális sajátosságokat jelölő csoportja. A xenizmusok által jelölt leggyakoribb fogalomkörök: személyeket jelölő szók, foglalkozásnevek, néprajzi fogalmak (ruházat, hangszer, tárgyak, ételek), intézmények, közlekedési eszközök, épületek, pénznemek. [Vilmos 2018 :16]

A jövevényszó olyan idegen eredetű szó, amely teljesen beilleszkedett az

átvevő nyelvbe (hangzásuk, helyesírásuk és használatuk), így a beszélők már nem érzik idegennek. Ez látszik abból, hogy az ilyen szavaknak vannak származékai és összetett formái, és nem csak kétnyelvűek használják őket. Ezek a szavak új jelentést hoznak a nyelvbe és eltérnek a meglévő szavaktól stílusukban és kifejezőerejükben. Manapság a jövevényszó és a kölcsönzó szinonimaként használatosak.

A következő részben bemutatjuk a Strabicsón aktívan használt 120 gyűjtött magyar szót.

2.1. Adattár

1. **Ablak** (köznyelvi) főnév – ukr: оболок - `вікно` (nyelvjárási)
Pl: Треба нись помити усі оболоти, бо скоро сято; Ану побзерай у оболот, ко прийшов.
Et.: Valószínűleg szlovén jövevényszó (EtSzt 23.o.)
2. **Áfonya** (köznyelvi) főnév – ukr: яфини - `чорниці` (nyelvjárási)
Pl: Треба зовтра піти до бабки позбирати яфини; Дуже люблю шитимині з яфинами.
Et.: Román jövevényszó (EtSzt 27.o.)
3. **Ás** (köznyelvi) ige – ukr: аршов, аршувати - `лопата, копати` (nyelvjárási)
Pl: Селяни вийшли з аршовом на поле; В кирті треба поаршувати і посадити крумплі.
Et.: Ás szó ismeretlen eredetű (EtSzt 54.o.)
4. **Bácsi** (köznyelvi) főnév – ukr: бачі - `дядько` (nyelvjárási)
Pl: Дюрі бачі давном вас не відів; Якся маєте Шоні бачі.
Et.: Játékos szóalkotással keletkezett származékszó (EtSzt 63.o.)
5. **Bagó** (köznyelvi) főnév – ukr: багов - `тютюн` (nyelvjárási)
Pl: Йдеме покурити багов; Я уже не курю багов; Треба піти в магазин, купити багов, бо уже нисє вня.
Et.: Olasz jövevényszó (EtSzt 63.o.)

6. **Bajlódik** (köznyelvi) ige – ukr: байлувати- `шось робити` (nyelvjárási)
Pl: Шо байлуєш дома?(mit csinálsz otthon?).
Et.: Baj – horvát-szerb jövevényszó. Igei származéka a baklódik (EtSzt 63.o.)
7. **Bakancs** (köznyelvi) főnév – ukr: боканчі - `чоботи` (nyelvjárási)
Pl: Які в тя парадні боканчі, я тоже такі хочу.
Et.: Boka főnévből keletkezett, amely jövevényszó egy török nyelvből (EtSzt 64.o.)
8. **Balta** (köznyelvi) főnév – ukr: балта - `сокира` (nyelvjárási)
Pl: Рано підеме в ліс з балтов, щоб зрубати дрова на зиму.
Et.: Jövevényszó egy török nyelvből, valószínűleg a kunból (EtSzt 66.o.)
9. **Bánik** (köznyelvi) ige – ukr: банувати - `шкодувати` (nyelvjárási)
Pl: Ой, ти біла білявино вже така не будеш; Не хотілась за ня іти; Банувати будеш (dal); Не треба банувати раз так сталося так мало боти.
Et.: Szóhasadással keletkezett a bán igéből, ami jövevényszó egy török nyelvből (EtSzt 67.o.)
10. **Barack** (köznyelvi) főnév – ukr: бороцква - `абрикос` (nyelvjárási)
Pl: Ся торта з бороцквов дуже добра; Скоро уже бороцква зацвіте на деревах.
Et.: Szláv, valószínűleg nyugati szláv jövevényszó (EtSzt 69.o.)
11. **Beszéd** (köznyelvi) főnév – ukr: бесіда - `розмова` (nyelvjárási)
Pl: Пой на уліцю, треба нам побесідовати; Така бесіда не піде; Дорос тобі подзвоню, та побесідуєме.
Et.: Szláv jövevényszó (EtSzt 77.o.)
12. **Bicikli** (köznyelvi) főnév – ukr: біциглі - `велосипед` (nyelvjárási)
Pl: Пой нись возитися на біциглях; То не далеко, давай на біциглях провеземєся; Я до тя зовтра провезуся на біциглях.

Et.: Német jövevénytörő (EtSzt 79.o.).

13. **Bírni** (köznyelvi) ige – ukr: бирувати - `могти` (nyelvjárási)

Pl: Не бируву уже, сесе дуже тяжко.

Et.: Bizonytalan eredetű, esetek jövevénytörő egy török nyelvből (EtSzt 81.o.)

14. **Bíró** (köznyelvi) főnév – ukr: бирів - `сільський староста` (nyelvjárási)

Pl: Нись будеме з бировом говорити.

Et.: A bir ige bizonytalan eredetű (EtSzt 81.o.)

15. **Bimbó** (köznyelvi) főnév – ukr: бімбóу- `нерозсудлива людина` (nyelvjárási)

Pl: Такий йяк бімбóу - egy hülye emberről.

Et.: Szófajváltással keletkezett egy olyan származékszóból, melynek alapszava ismeretlen eredetű (EtSzt 81.o.)

16. **Bizony** (köznyelvi) módosítószerő – ukr: бізонь `дійсно, безумовно` (nyelvjárási)

Pl: Бізонь шо ниська треба піти у вариш.

Et.: Származékszörő, melynek alapszava a бізик ige törőve, amely ismeretlen eredetű (EtSzt 82.o.)

17. **Bízni** (köznyelvi) ige – ukr: бізувати - `надіятися` (nyelvjárási)

Pl: Я на тебе бізую.

Et.: Származékszörő, melynek alapszava a бізик ige törőve, amely ismeretlen eredetű (EtSzt 82.o.)

18. **Bocskor** (köznyelvi) főnév – ukr: бочкори - `старе взуття` (nyelvjárási)

Pl: Десь собі взяла такі бочкори?.

Et.: Bizonytalan eredetű, esetleg német, közelebről félnek Et jövevénytörő (EtSzt 83)

19. **Bokréta** (köznyelvi) főnév – ukr: бокрейда, бокрийда - `бутоньєрка` (nyelvjárási)

Pl: На свадьбі у молодого на костюмі была дуже красна бокрийда з

білих чічок

Et.: alapszava a bokor, amely ismeretlen eredetű. (EtSzt 86.o.)

20. **Bolt** (köznyelvi) főnév – ukr: бовт - `магазин` (nyelvjárási)

Pl: Піди у бовт за маслом, та зробеме пиріг з грушами; Зовтра бовт закритий бо празник, та треба нись всьо купити.

Et.: Olasz, közelebbről északolasz jövevényszó (EtSzt 87.o.)

21. **Boszorkány** (köznyelvi) főnév – ukr: босорканя - `відьма` (nyelvjárási)

Pl: Така ги босорканя - csunya; Сокотіться уд такої босоркані жони; До тої хижі не йди там босорканя жиє.

Et.: Jövevényszó egy török nyelvből (EtSzt 91.o.)

22. **Bunda** (köznyelvi) főnév – ukr: бунда - `шуба` (nyelvjárási)

Pl: Зимов треба носити бунду, бо замерзнеш; Возьми бунду на себе, бо на улиці дуже студино.

Et.: Bizonytalan eredetű, esetleg német eredetű (EtSzt 99.o.)

23. **Cimbora** (köznyelvi) főnév – ukr: цімбор, цімбора - `друг, товариш` (nyelvjárási)

Pl: Іду зовтра з цімборами у клуб; Се мій майліпший цімбор. Мися знаєме з першого класа.

Et.: Román jövevényszó (EtSzt 109.o.)

24. **Cipzár** (köznyelvi) főnév – ukr: цібзарь - `застібка` (nyelvjárási)

Pl: Закапчи цібзарь. бо студино на улиці; Треба наладити цібзарь, бо поламовся на цведрови.

Et.: Német, közelebbről ausztriai német. (EtSzt 111.o.)

25. **Csizma** (köznyelvi) főnév – ukr: чижми - `чоботи, резинові чоботи` (nyelvjárási)

Pl: Возьми з собов чижми, бо там вода велика.

Et.: Horvát-szerb jövevényszó (EtSzt 128.o.)

26. **Darab** (köznyelvi) főnév – ukr: дараб - `кусок, шматок` (nyelvjárási)

Pl: Удріж ми дараб солонини, будь добра.

- Et.: Szláv, valószínűleg szlovén vagy szlovák jövevényszó (EtSzt 137.o.)
27. **Deszka** (köznyelvi) főnév – ukr: доска - `дошка` (nyelvjárási)
Pl: Подай ми ту доску.
Et.: Jövevényszó egy szláv nyelvből (EtSzt 144.o.)
28. **Fajta** (köznyelvi) főnév – ukr: файта `родина` (nyelvjárási)
Pl: Хлопчику а ти з якої файти?; Наша файта сама ліпша.
Et.: Származékszó, melynek alapszava a faj, a mely valószínűleg ősi, finnugor kori szó (EtSzt 189.o.)
29. **Fasza** (köznyelvi) melléknév – ukr: фосо - `класно`. А "мені" értelemben (nyelvjárási)
Pl: -Полюбилося тобі там?- Нуо, дуже фосо было.
Et.: Fasz – bizonytalan eredetű, esetleg ősi, finnugor kori szó (EtSzt 194.o.)
30. **Frász** (köznyelvi) főnév – ukr: фрас - `чорт, біс` (nyelvjárási)
Pl: Лінивий гі фрас (egy nagyon lusta emberről)
Et.: Német, közelebbről bajor-osztrák jövevényszó (EtSzt 220.o.)
31. **Fiók** (köznyelvi) főnév – ukr: фійоука - `шухляда` (nyelvjárási)
Pl: -Ти не віділа де моя книжка?- Побзерай у фійовці.
Et.: Származékszó, alapszava a fiú, amely ősi, finnugor kori szó (EtSzt 209.o.)
32. **Gatya** (köznyelvi) főnév – ukr: гати - `нижня білизна` (nyelvjárási)
Pl: Треба ми купити нові гати.
Et.: Horvát-szerb jövevényszó (EtSzt 233.o.)
33. **Gazda** (köznyelvi) főnév – ukr: газда - `господар` (nyelvjárási)
Pl: Порядний газда нигда не зробить зауваження жоні, кить она не добре б`є гвезд у стіну; Добрий динь, ко газда у суюй хижі?.
Et.: Jövevényszó, valószínűleg egy szláv nyelvből (EtSzt 234.o.)
34. **Gerenda** (köznyelvi) főnév – ukr: гиринда - `балка` (nyelvjárási)
Pl: Пониси ту гиринду на улицю.

Et.: Szláv jövevényyszó (EtSzt 237.o.)

35. **Gomb** (köznyelvi) főnév – ukr: гомбіця - `гудзик` (nyelvjárási)

Pl: Треба ми зашити гомбіцю, бо отторвалася; Які у тя красті гомбічки на платті.

Et.: Bizonytalan eredetű (EtSzt 241.o.)

36. **Görcs** (köznyelvi) főnév – ukr: корч - `спазм мязів ніг` (nyelvjárási)

Pl: Помози, будь добрий, бо корч ня имив; Шо робити кіть ня уночи імають корчі?.

Et.: Jövevényyszó egy szláv, valószínűleg déli szláv nyelvből (EtSzt 244.o.)

37. **Griz** (köznyelvi) főnév – ukr: гріз - `манна каша` (nyelvjárási)

Pl: На рано зовтра перед дорогов, зроблю гріза; Дуже люблю їсти бабчин гріз, колим у нії в гостях.

Et.: Német jövevényyszó (EtSzt 246.o.)

38. **Guta** (köznyelvi) főnév – ukr: гута, гута - `нечиста сила` (nyelvjárási)

Pl: Такий не чесний, оби го гута побила; Гута би тя побила (rosszat kívánok neked).

Et.: Latin jövevényyszó. (EtSzt 248.o.)

39. **Haszon** (köznyelvi) főnév – ukr: хосен, на хосен - `на здоров'я, на пользу` (nyelvjárási)

Pl: На хосен тобі; Ти роби шо хочеш, лиш оби було тобі на хосен; Я не вижу шо з того буде якийсь хосен; Хоснуй на здоровя; Далам му біціглі, оби хоснував на здоровя.

Et.: Bizonytalan eredetű, esetleg ősi eredetű szó magyar képzéssel (EtSzt 271.o.)

40. **Hiba** (köznyelvi) főnév – ukr: хиба - `помилка` (nyelvjárási)

Pl: Яка ти хиба є?

Et.: Jövevényyszó egy szláv nyelvből (EtSzt 280.o.)

41. **Hurka** (köznyelvi) főnév – ukr: гурка - `кров`янка` (nyelvjárási)

Pl: Посмаж ми гурку на палачінташчі, будь добра.

Et.: Alapszava a húr - ismeretlen eredetű (EtSzt 295.o.)

42.**Járda** (köznyelvi) főnév – ukr: ярда - `тротуар` (nyelvjárás)

Pl: Їди на ярду, бо машина іде; Усе треба ходити по ярді, а не по вулиці.

Et.: Jár – ősi, finnugor kori szó (EtSzt 323.o.)

43.**Jó** (köznyelvi) melléknév – ukr: йов - `добре` (nyelvjárás)

Pl: Йов, договорилися; Підеме зовтра у вариш, йов?; Йов чи не йов?.

Et.: Ósi, ugor kori szó (EtSzt 327.o.)

44.**Kabát** (köznyelvi) főnév – ukr: кобат - `пальто` (nyelvjárás)

Pl: Хочу собі купити якийсь світлий кобат на весну, та й на Паску одіну.

Et.: Nyugati szláv, talán szlovák jövevényszó (EtSzt 333.o.)

45.**Kalap** (köznyelvi) főnév – ukr: калап - `капелюх` (nyelvjárás)

Pl: Калап дулу; Пішовім у магазин купити шось на голову, та купивім калап.

Et.: Német nyelvből egy jövevényszó (EtSzt 337.o.)

46.**Kalapács** (köznyelvi) főnév – ukr: клипач - `молоток` (nyelvjárás)

Pl: Подай ми куме клипач.

Et.: Szláv jövevényszó (EtSzt 337.o.)

47.**Kályha** (köznyelvi) főnév – ukr: кальга - `піч` (nyelvjárás)

Pl: Їди розпали кальгу.

Et.: Német jövevényszó (EtSzt 339.o.)

48.**Капу** (köznyelvi) főnév – ukr: капурa - `ворота` (nyelvjárás)

Pl: Скоро откривайте капуру, гості прийшли; Дестьте таку капуру зробили.

Et.: Jövevényszó egy török nyelvből (EtSzt 347.o.)

49.**Költeni** (köznyelvi) ige - ukr: кільтувати - `тратити гроші` (nyelvjárás)

Pl: Кіть тільки будеш кільтувати гроши, та нич у тя не обстанеся.

Et.: Származékszó, melynek az alapszava ige kel, amely ősi, ugor vagy talán kori szó (EtSzt 359.o.)

50. **Kert** (köznyelvi) főnév – ukr: керт - `загороджена ділянка землі коло хати` (nyelvjárási)

Pl: Треба чеснок посадити у кирті; Який красний керт з чічками.

Et.: Belső fejlemény, keletkezés módja azonban bizonytalan (EtSzt 367.o.)

51. **Kifli** (köznyelvi) főnév – ukr: кіфлики - `рогалики` (nyelvjárási)

Pl: Самі добрі кіфлики з малиновим лекваром.

Et.: Német, közelebbről bajor-osztrák jövevényszó, vö. ausztriai német (EtSzt 371.o.)

52. **Kocka** (köznyelvi) főnév – ukr: коцка - `куб,` (nyelvjárási)

Pl: Уйко пішов на Чехи класти коцку; Треба нам покликати майстрів та зробити нову коцку, бо ся уже стара.

Et.: Nyugati szláv, valószínűleg cseh jövevényszó (EtSzt 378.o.)

53. **Koldus** (köznyelvi) főnév – ukr: коудуш - `жебрак` (nyelvjárási)

Pl: Шкодовалам коудуша, та далам му мало гроши; Сперед церкви стояв коудуш з шапков; убрать гї коудуш (ezt mondják egy rosszul, szerényen öltözött emberről).

Et.: Alapszava régi nyelvi kall, a szótő maga is származékszó, nincs könyvben milyen eredetű (EtSzt 381.o.)

54. **Koporsó** (köznyelvi) főnév – ukr: копоршув - `домовина` (nyelvjárási)

Pl: На похоронах стояв великий копоршув; Серед села стояв великий копоршов.

Et.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből (EtSzt 391.o.)

55. **Korbács** (köznyelvi) főnév – ukr: кербач - `батух` (nyelvjárási)

Pl: Дорос вас няньо пуб'є кирбачом по гузиці, кить не будете чисні; Кирбачас лускать у кінци.

Et.: Oszmán-török jövevényszó (EtSzt 392.o.)

56. **Korcsolya** (köznyelvi) főnév – ukr: корчолі, горлжолі - `ковзани`
(nyelvjárási)

Pl: На вулиці уже є лед, та пойся возити на корчолях; Прийшла до
ня подружка, та йдеме мало повозитися на корчолях; Уже замерзла у
ярку вода, та йду вчитися корчолятися.

Et.: Valószínűleg olasz jövevényszó (EtSzt 393.o.)

57. **Korsó** (köznyelvi) főnév – ukr: коршув - `бутиль обплетений лозою`
(nyelvjárási)

Pl: Се тобі подарок уд мене - коршув вина; Скоро укисне вино, та го
пирилеме у коршув.

Et.: Jövevényszó, de az átadó nyelv bizonytalan. Szláv és török szavakkal
függhet össze (EtSzt 395.o.)

58. **Kosár** (köznyelvi) főnév – ukr: кошарок - `кошик` (nyelvjárási)

Pl: На Паску треба зобрати кошарок; У кошарок покладеме шовдарь,
масло, писанки, пикницю, шитимині.

Et.: Déli szláv jövevényszó (EtSzt 396.o.)

59. **Krumpli** (köznyelvi) főnév – ukr: крумплі - `картопля` (nyelvjárási)

Pl: Давай пожареме крумплі з солонинов у неділю в лісі; Нись
зобралася ціла файта та будеме садити крумплі.

Et.: Német, közelebbről bajor-osztrák jövevényszó (EtSzt 410.o.)

60. **Láb** (köznyelvi) főnév – ukr: лаба, лаби - `ноги` (nyelvjárási)

Pl: Такі у тя довгі лаби, гі у чаплі; Йду з керта, та треба помити лаби;
Ляглам спати а забулам помити лаби.

Et.: Ősi, uráli kori szó (EtSzt 421.o.)

61. **Labda** (köznyelvi) főnév – ukr: лопта, лабда - `м'яч` (nyelvjárási)

Pl: Хлопці! Пойте грати у лобду, така файна погода нись; Дідо купив
нову лобду.

Et.: Szláv jövevényszó (EtSzt 422.o.)

62. **Lámpás** (köznyelvi) főnév – ukr: лампаш - `гасовий ліхтар`

(nyelvjárási)

Pl: Коли ние світла та треба включити лампаш; Треба ми купити мало нафти оби було заляти в лампаш.

Et.: Latin jövevényyszó (EtSzt 426.o.)

63.**Lánc** (köznyelvi) főnév – ukr: ланц - `ланцюг` (nyelvjárási)

Pl: Чекай, бо в мене спов ланц з біціглів; Кіть тобі не треба тот ланц, та дай мені.

Et.: Valószínűleg egy nyugati vagy keleti szláv nyelvből jövevényyszó (EtSzt 426.o.)

64.**Lavór** (köznyelvi) főnév – ukr: лавор - `пластиковий тазик`

(nyelvjárási)

Pl: Аш цілий лавор чирішні назбирали; Купилам на базарі новий великий лавор, буду у ньому нись райбати.

Et.: Német jövevényyszó (EtSzt 430.o.)

65.**Lecsó** (köznyelvi) főnév – ukr: лечо - `страва з перцю та помідорів`

(nyelvjárási)

Pl: Так много у нас парадичок, треба зробити лечу; Є много попріги, та получится файное лечо.

Et.: Származékszó, alakulásmódja azonban bizonytalan. (EtSzt 431.o.)

66.**Legény** (köznyelvi) főnév – ukr: легінь - `юнак` (nyelvjárási)

Pl: Який у вас уже легінь уріс! Так давномго уже не виділа; Сись легінь такий неваловшний.

Et.: Bizonytalan eredetű (EtSzt 432.o.)

67.**Lekvár** (köznyelvi) főnév – ukr: леквар - `варення` (nyelvjárási)

Pl: На обід наробеме палачінти з лекваром; Сього року файні сливи у нас були, та наробилисьме лекваря.

Et.: Szlovák jövevényyszó (EtSzt 434.o.)

68.**Létra** (köznyelvi) főnév – ukr: луйтра - `драбина` (nyelvjárási)

Pl: Треба взяти луйтра та позбирати вино у двурі; Аби зобрати

черешню треба залізти на луйтру.

Et.: Német jövevényyszó (EtSzt 437.o.)

69.**Lóca** (köznyelvi) főnév – ukr: лавиця - `лавка` (nyelvjárási)

Pl: Пой на улицу, мало посидеме на лавици; Не бируву йти уже, треба сісти на лавацю, перепочити.

Et.: Szláv, valószínűleg szlovák jövevényyszó (EtSzt 443.o.)

70.**Macska** (köznyelvi) főnév – ukr: мачка - `кішка` (nyelvjárási)

Pl: Треба накормити мачку і пса; Йой яка красна мачка; Мачка би тя копнула; Мачка у нас сидить на столови усе, як король; Наша мачка любить спати коло кальги.

Et.: Szláv jövevényyszó (EtSzt 451.o.)

71.**Marha** (köznyelvi) főnév – ukr: марга - `худоба` (nyelvjárási)

Pl: Мамо, іди дай їсти маргі; повний хлів марги у нас, та треба іти сіно косити; йой, ти марго. (ezt mondják egy hülye emberről is)

Et.: Német, közelebbről bajor-osztrák jövevényyszó (EtSzt 462.o.)

72.**Mártás** (köznyelvi) főnév – ukr: марташ - `підлива` (nyelvjárási)

Pl: Подлий ми щи мало марташа, бо уже ниє; На обід буде гречка з марташом, мясо і салат.

Et.: A márt ige ősi, ugor eredetű szótó (EtSzt 464.o.)

73.**Muszáj** (köznyelvi) segéd ige - ukr: мусай - `обов'язково (щось зробити)` (nyelvjárási)

Pl: Нись мусай попораїти бо субота, а в неділю уже гріх; Завтра мусай встати рано і нагодувати маргу.

Et.: Német jövevényyszó (EtSzt 496.o.)

74.**Nadrág** (köznyelvi) főnév – ukr: подраги - `штани` (nyelvjárási)

Pl: Штось сі подраги мені уже малі, треба нові купити; Узьми типлі подраги, бо дуже студино на двурі.

Et.: Szláv, valószínűleg bolgár jövevényyszó (EtSzt 500.o.)

75.**Narancs** (köznyelvi) főnév – ukr: норонч - `апельсин` (nyelvjárási)

Pl: Хочеш норонча? Такий добрий; Много у нас норончів, та зробеме сок; іду у гості, та куплю пару норончів.

Et.: Olasz jövevényyszó (EtSzt 502.o.)

76. **Orgona** (köznyelvi) főnév – ukr: оргона - `бузок` (nyelvjárási)

Pl: Зробітьми, будь ласка, букет з оргоны, бо іду на День народження похресниці.

Et.: Latin jövevényyszó (EtSzt 528.o.)

77. **Ország** (köznyelvi) főnév – ukr: орсаг - `центральна дорога` (nyelvjárási)

Pl: Лем не йди на орсаг; Як пуйдеш на орсаг, та йди крайом, бо там машини ходять. (csak ne menj a főútra)

Et.: Származékszó, az úr főnévből, amely vitatott eredetű (EtSzt 775.o.)

78. **Palacsinta** (köznyelvi) főnév – ukr: палачінти - `млинці` (nyelvjárási)

Pl: Треба зробити палачінти з сиром, бо много го у нас сира; Дорос прийдуть діти з школи, та напічу палачінти; нароблю собі пару палачінтів зовтра на роботу.

Et.: Román jövevényyszó (EtSzt 545.o.)

79. **Pálinka** (köznyelvi) főnév – ukr: палінка - `горілка` (nyelvjárási)

Pl: Се яка палінка? Бо дужесея ми полюбила; Клади на стіл палінку, бо дорос кум прийде; Маву мало слив, та звару доброї палінки; Сама ліпша палінка з слив авать з груш.

Et.: Szlovák jövevényyszó (EtSzt 546.o.)

80. **Paplan** (köznyelvi) főnév – ukr: паплан - `ковдра` (nyelvjárási)

Pl: Закривуся папланом, бо студино ми; Приниси ми другий паплан, хочу сись поміняти.

Et.: Bizánci görög jövevényyszó (EtSzt 550.o.)

81. **Paprika** (köznyelvi) főnév – ukr: поприга - `перець` (nyelvjárási)

Pl: Дуже добра у вас поприга уросла; Такась не добра, гі челена поприга; Нись буду закладувати солодку поригу на зиму; Узьму у

вас попригу собі мало думів, бо у нас нич ниє.

Et.: Horvát-szerb jövevényyszó (EtSzt 550.o.)

82. **Papucs** (köznyelvi) főnév – ukr: попучі, папучі - `тапочки`

(nyelvjárási)

Pl: Принеси ми папучі; Такий гі папуча; Треба ми нові папучі, бо сі уже цураві; Узьми на ноги папучі. (egy hülye emberről)

Et.: Oszmán-török jövevényyszó (EtSzt 550.o.)

83. **Paradicsom** (köznyelvi) főnév – ukr: парадичка - `помідор`

(nyelvjárási)

Pl: Сись рік у нас дуже много парадічок вродило; Мама знає зробити файний салат з парадички.

Et.: Latin jövevényyszó (EtSzt 551.o.)

84. **Paszuly** (köznyelvi) főnév – ukr: пасуля - `квасоля` (nyelvjárási)

Pl: Шо є їсти? Пасуля з лопатками; Нись буду варити запровляню пасулю; Сього року у нас така файна наросла пасуля.

Et.: Horvát-szerb jövevényyszó (EtSzt 558.o.)

85. **Patkány** (köznyelvi) főnév – ukr: пацкун - `щур` (nyelvjárási)

Pl: Таком великого пацкуна відів у дворови; Наш мацур імив виликого пацкуна і приніс нам до хижі; У сусіда завелися пацкуни.

Et.: Vándorszó. Az olaszból terjedt el, a magyarba elsősorban a szlovén közvetítette (EtSzt 559.o.)

86. **Pici** (köznyelvi) melléknév – ukr: піціцький, піціцько - `маленький, мало` (nyelvjárási)

Pl: - Я не хочу; - Та давай лиш піціцько ізїч; Такий піціцький, малий; Піціцько мош вам.

Et.: A tő hangutánzó eredetű, melynek hangalakja a kicsinység képzetét érzékelteti (EtSzt 569.o.)

87. **Pipa** (köznyelvi) főnév – ukr: піпа - `люлька` (nyelvjárási)

Pl: Ти куриш піпу?; Дідо курить піпу; Треба буде купити файний

доган, дідови у піпу.

Et.: Olasz jövevényszó (EtSzt 573.o.)

88. **Plafon** (köznyelvi) főnév – ukr: плофон - `стеля` (nyelvjárási)

Pl: Шо на плофон позераш; Казалам нись чуловікови, шо треба переробити плофон; У нашій комнаті такий високий плофон.

Et.: Német jövevényszó (EtSzt 577.o.)

89. **Pohár** (köznyelvi) főnév – ukr: погар - `стакан` (nyelvjárási)

Pl: Налий ми погар вина; После гостини треба помити погари; Пой упеме по погарови пива; Два погари теплого вина.

Et.: Német, közelebbről bajor jövevényszó (EtSzt 580.o.)

90. **Pulyka** (köznyelvi) főnév – ukr: пультка - `індичка` (nyelvjárási)

Pl: Вчорам зварила поливку з пультки, пойте їсти; Будеш нись сокотити малих пультчат, оби мачка не поїла; Йди накрми пультчат.

Et.: Bizonytalan eredetű, talán román jövevényszó magyar nyelvi képzéssel (EtSzt 597.o.)

91. **Rántotta** (köznyelvi) főnév – ukr: ратота - `ячня` (nyelvjárási)

Pl: -Шо будеш їсти рано?- Вдарю собі ратоту та з парадичков ізїм; Піду назбираву яйця та зроблю дітям ратоту.

Et.: Ránt -Ismeretlen eredetű (EtSzt 606.o.)

92. **Rekamié** (köznyelvi) főnév – ukr: рекоме - `диван` (nyelvjárási)

Pl: Треба ми мало полежати на рекоме, нич уже не бируву.

Et.: Tulajdonnévi eredetű köznévi a francia Madame Récamier-ről (EtSzt 611.o.)

93. **Reszelő** (köznyelvi) főnév – ukr: рисилів, рисилюв - `терка` (nyelvjárási)

Pl: Передай ми тот рисилюв; Нарисилюй ми морков на салат; Нарісілюємо крumpлі та зробеме гугіль.

Et.: Hangutánzó-hangfestő eredetű (EtSzt 616.o.)

94. **Ribizli** (köznyelvi) főnév – ukr: рібізлі - `червона смородина`

(nyelvjárási)

Pl: Треба піти у керт і назбирати рібізлі; Назбираву малини і рібізлі, та зробеме добрий кампот.

Et.: Német, közelebből bajor-osztrák jövevényszó (EtSzt 620.o.)

95. **Rizskása** (köznyelvi) főnév – ukr: рішкаша - `рисова каша`

(nyelvjárási)

Pl: Зроблю собі рішкашу з молоком; Треба купити рішкашу і капусту, та наробити файних голубків на ниділю.

Et.: Kása szó- szláv jövevényszó (EtSzt 353.o.)

96. **Rongy** (köznyelvi) főnév – ukr: рянда - `ганчірка` (nyelvjárási)

Pl: Повтрай стіл ряндов, бо дуже замащений; Мама міні казала помити подамент, ая не годна найти рянду.

Et.: Bizonytalan eredetű. Talán ősi, finnugor kori szó (EtSzt 627.o.)

97. **Rózsa** (köznyelvi) főnév – ukr: ружа - `роза` (nyelvjárási)

Pl: Які красні ружі в тому керті, треба і нам такі посадити дома; На день народження хочу розуві ружі.

Et.: Latin jövevényszó (EtSzt 629.o.)

98. **Rúg** (köznyelvi) ige – ukr: ругатися - `штовхатися` (nyelvjárási)

Pl: Шось ругаш?; Не ругайся! Сиди нормально.

Et.: Bizonytalan eredetű, talán ősi, ugor kori szó (EtSzt 632.o.)

99. **Sárkány** (köznyelvi) főnév – ukr: шаркань - `зла жінка` (nyelvjárási)

Pl: Звідовім декотрих своїх цімборув ош які у них тьощі, та казали ош настоящі шаркані.

Et.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből (EtSzt 640.o.)

100. **Sátor** (köznyelvi) főnév – ukr: шатор - `намет` (nyelvjárási)

Pl: На свідьбі спочатку ідеме в церкву, потом фоткатися в Карпати а потом гоститися у шаторі у молодих дома.

Et.: Jövevényszó egy török nyelvből (EtSzt 641.o.)

101. **Sétál** (köznyelvi) ige – ukr: шийталовати - `гуляти` (nyelvjárási)

Pl: А чого она шийталує усе, а не робить?; Казалам їв іти робити, а она ходить тудя-сюда, шийталує.

Et.: Szláv- déli szláv jövevényszó (EtSzt 647.o.)

102. **Sógor** (köznyelvi) ige – ukr: шовгор - `брат дружини`
(nyelvjárási)

Pl: Шовгоре, пойте до нас у гості на 100 грам; Вітаву, вас шовгоре з праздником.

Et.: Német jövevényszó (EtSzt 657.o.)

103. **Sor** (köznyelvi) főnév – ukr: ушорено, пошорено - `зроблено, упорядковано` (nyelvjárási)

Pl: Всьо пошорилисьме, та мош іти думів; Зовтра іду на роботу, та нись треба всьо пошорити.

Et.: Bizonytalan eredetű (EtSzt 659.o.)

104. **Spárga** (köznyelvi) főnév – ukr: шпарга - `шнур` (nyelvjárási)

Pl: Купивім нись шпаргу, бо треба вино переєзати; Ниська райбаву та требами повішати пляття на шпаргу.

Et.: Olasz jövevényszó (EtSzt 661.o.)

105. **Sütemény** (köznyelvi) főnév – ukr: шитимині - `тістечка`
(nyelvjárási)

Pl: На Паску наробеме всякі добрі шитимині; Нись будеме пічи шитимині з ягодами

Et.: süt – ősi, ugor kori szó (EtSzt 672.o.)

106. **Szakács** (köznyelvi) főnév – ukr: сокачка - `кухарка` (nyelvjárási)

Pl: Треба нам пару сокачок, бо скоро свадьба у малої.

Et.: Valószínűleg jövevényszó, esetleg az orosz nyvből (EtSzt 677.o.)

107. **Szamar** (köznyelvi) főnév – ukr: сомар - `дурна людина`
(nyelvjárási)

Pl: Ти сомаре, не миригуйня, бо дістанеш дорос (a megvetés árnyalatával is használják, mint "hülye ember")

Et.: A szám szó tövéből, amely jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből (EtSzt 680.o.)

108. **Szegény** (köznyelvi) melléknév – ukr: сегінь - `бідолаха, померлий` (nyelvjárási)
Pl: Іван сигінь, такий хворий; Сигінь дід, царство му небесное; кілко не ходить на роботу сигінь Іван, а гроши і так ниє.
Et.: Ismeretlen eredetű (EtSzt 687.o.)
109. **Szerencse** (köznyelvi) főnév – ukr: сирінча, сиринча - `удача` (nyelvjárási)
Pl: Божа сирінча що так сталось; Не мош вертатись назад думів, бо не буде сирінчі.
Et.: Jövevényszó egy déli szláv nyelvből (EtSzt 697.o.)
110. **Szoknya** (köznyelvi) főnév – ukr: сукня - `спідниця` (nyelvjárási)
Pl: Штом красну сукню віділа вчора у вариши, не передати словами просто, другий раз куплю.
Et.: Szláv jövevényszó (EtSzt 708.o.)
111. **Talp** (köznyelvi) főnév – ukr: талпа - `підощва` (nyelvjárási)
Pl: Мама каже шо треба вчитися, бо будеш глупий гі талпа; Не будуть глупий, іди читати книжки ліпше.
Et.: Olasz jövevényszó (EtSzt 724.o.)
112. **Táska** (köznyelvi) főnév – ukr: ташка - `сумка` (nyelvjárási)
Pl: Шо у тя у ташці?; Не бери велику ташку з собов; Зовтра ідеме у поход, та треба узяти велику ташку.
Et.: Olasz jövevényszó (EtSzt 731.o.)
113. **Tengeri** (köznyelvi) főnév – ukr: тенгериця, киндириця - `кукурудза` (nyelvjárási)
Pl: Зовтра будеме варити тингирицю; Така файна, солодка тингириця; Скоро починаєся сезон тенгириці.
Et.: Tenger szó jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből (EtSzt

737.o.)

114. **Tepsi** (köznyelvi) főnév – ukr: тепша - `форма для випічки, деко` (nyelvjárási)
Pl: Уйми з тепші шитиминю, уже застила та мош їсти; Треба на буде много тепшів оби на праздники наробити всяке файне.
Et.: Vándorszó (EtSzt 738.o.)
115. **Topán** (köznyelvi) főnév – ukr: топанки - `взуття` (nyelvjárási)
Pl: Одінся парадно на свято, в костюм і топанки; Хочу субі узяти новы топанки, ану які ліпші?
Et.: Bizonytalan eredetű (EtSzt 750.o.)
116. **Ungvár** (köznyelvi) főnév – ukr: Унгвар - `Ужгород` (nyelvjárási)
Pl: Треба буде зовтра поїхати в Унгвар скупитися цурьом; Так давно вжем не была в Унгварі.
Et.: Nincs ilyen szó a szótárban.
117. **Vagy** (köznyelvi) kötőszó – ukr: авать, вадь – `або` (nyelvjárási)
Pl: Авать ідеме туда, авать ніт; Може кось знає вадь забов; Я би хотів піти з тобов авать з мамов.
Et.: Nincs kövnyben. Szófajváltással keletkezett (EtSzt 785.o.)
118. **Vályú** (köznyelvi) főnév – ukr: валов, валюв, валів - `корито для свиней` (nyelvjárási)
Pl: Не забудь нись насипати їсти свиям у валов; Хотеме купити щи свині, та треба їм ще єден валов.
Et.: Valószínűleg egy csuvasos típusú török nyelvből. (EtSzt 788.o.)
119. **Város** (köznyelvi) főnév – ukr: вариш - `місто` (nyelvjárási)
Pl: Нись їду у вариш, походити по магазинам; Мукачево майліпший вариш.
Et.: A vár főnévből keletkezett, amely iráni jövevényszó (EtSzt 790.o.)
120. **Zseb** (köznyelvi) főnév – ukr: жеб - `карман` (nyelvjárási)
Pl: Ко узьов цукри з стола? Ану указуйте жебы; Заший ми жеб, бо

хожу з цуравим, як жебрак.

Et.: Oszmán-török jövevényszó (EtSzt 821.o.)

3. A GYŰJTÖTT ANYAG FELDOLGOZÁSA

A dolgozat további részében a begyűjtött lexikai elemek etimológiai és szófaji elemzését végezzük el.

3.1. A gyűjtött szavak eredet szerinti vizsgálata

A gyűjtött szavak eredetének vizsgálata során fontos megérteni, hogy milyen nyelvekből származnak ezek a szavak.

A 77 szó megoszlása a következő:

Szláv jövevényszó - 21 (pl: beszéd, barack, darab, deszka, gazda, gerenda, görcs, hiba, kabát, kalapács, kocka, kosár, labda, lánc, lóca, macska, nadrág, rizskása, sétálni, szerencse, szoknya)

Német - 16 szó (pl: bicikli, cipzár, frász, griz, kalap, kályha, kifli, krumpli, lavór, létra, marha, muszáj, plafon, pohár, ribizli, sógor)

Török nyelvből - 14 (pl: bakancs, balta, bánik, boszorkány, kapu, koporsó, korbács, papucs, sárkány, sátor, szamár, tengeri, vályú, zseb)

Olasz jövevényszó - 8 (pl: bagó, bolt, korcsolya, narancs, pipa, spárga, talp, táska)

Ősi (finnugor kori, uráli kori, ugor eredetű szavak) - 8 (pl: fajta, fiók, járda, jó, költeni, láb, mártás, sütemény)

Latin jövevényszó - 5 (pl: gutav, lámpás, orgona, paradicsom, rózsa)

Horvát-szerb jövevényszó - 5 (pl: bajlódik, csizmák, gatya, paprika, paszuly)

Román jövevényszó - 3 (pl: áfonya, cimbora, palacsinta)

Szlovák jövevényszó - 2 (pl: lekvár, pálinka)

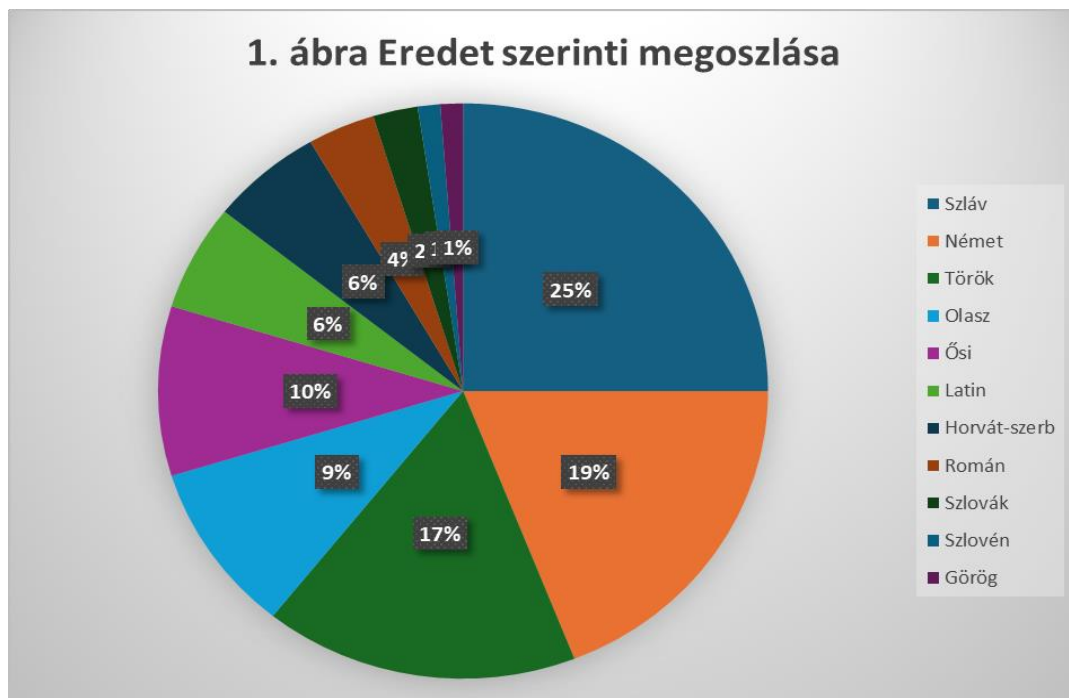
Szlovén jövevényszó - 1 (pl: ablak)

Görög jövevényszó - 1 (pl: paplan)

Iráni jövevényszó - 1 (pl: város)

Az összes többi szó ismeretlen vagy bizonytalan eredetű.

1. ábra Eredet szerinti megoszlása

3.2. A gyűjtött szavak szófaji megoszlása

Az eredet mellett, többen vizsgálták a kölcsönzött szavak szófaji eloszlását is. A nyelvi kontaktus helyzetében általában könnyebben kölcsönöznek főneveket, igéket és mellékneveket egyik nyelvből a másikba, ami megerősíti az általunk elért eredményet is.

Főnév - 105 (pl: ablak, áfonya, bácsi, bagó, bakancs, balta, barack, beszéd, bicikli, bíró, bimbó, bocskor, bokréta, bolt, boszorkány, bunda, cimbora, cipzár, csizmák, darab, deszka, fajta, frász, fiók, gatyá, gazda, gerenda, gomb, görcs, griz, gutav, haszon, hiba, hurka, járda, kabát, kalap, kalapács, kályha, kapu, kert, kifli, kocka, koldus, koporsó, korbács, korcsolya, korsó, kosár, krumpli, láb, labda, lámpás, lánc, lavór, lecsó, legény, lekvár létra, lóca, macska, marha, mártás, nadrág, narancs, orgona, ország, palacsinta, pálinka, paplan, paprika, papucs, paradicsom, paszuly, patkány, pipa, plafon, pohár, pulyka, rántotta, rekamié, reszelő, ribizli, rizskása, rongy, rózsa, sárkány, sátor, sógor, sor, spárga, sütemény, szakács, szamár, szerencse, szoknya, talp, táska, tengeri, tepsi, topán, Ungvár, vályú, város, zseb)

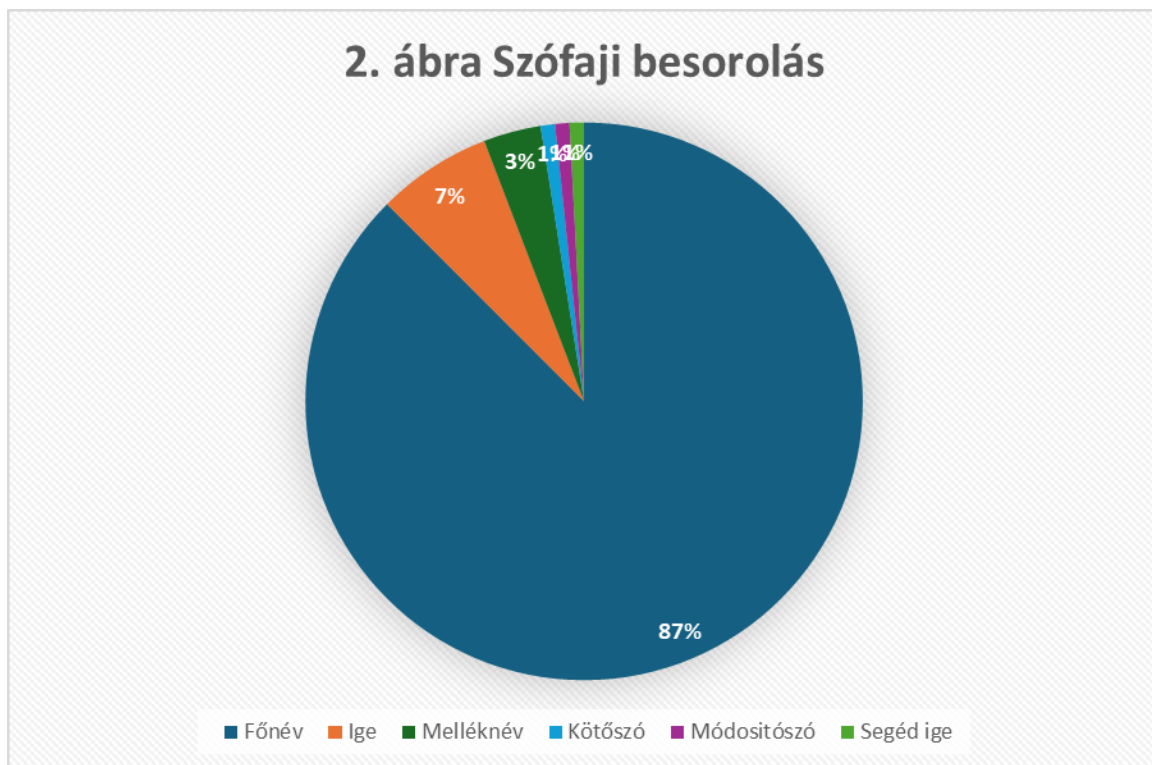
Ige – 8 (pl: ásik, bajlódik, bFánik, bírni, bízni, költeni, rúgni, sétálni)

Módosítószó - 1 (pl: bizony)

Melléknév - 4 (pl: fasza, jó, pici, szegény)

Segéd ige – 1 (pl: muszáj)

Kötőszó - 1 (pl: vagy)

4. A NYELVEK KÖZÖTTI KAPCSOLAT TANÍTÁSA A KÁRPÁTALJAI MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁKBAN

A nyelvek közötti kapcsolatok tanítása kiemelten fontos lehet a Kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. Ezen intézményekben a diákok két vagy akár több nyelvet is tanulnak, és az ilyen oktatási környezet lehetőséget nyújt arra, hogy a nyelvi sokféleséget és kulturális örökséget mélyebben megértsék és értékeljék.

Az ilyen típusú tanítás előnyei közé tartozik a diákok nyelvi és kulturális tudatosságának növelése, a tolerancia és a megértés fejlesztése más nyelvek és kultúrák iránt. A nyelvek közötti kapcsolatok tanulmányozása lehetővé teszi a diákok számára, hogy megértsék a nyelvek közötti hasonlóságokat és különbségeket, valamint a kulturális háttérük és történelmi fejlődésük közötti összefüggéseket.

Ezenkívül a nyelvek közötti kapcsolatok tanítása segíthet a diákoknak abban is, hogy fejlesszék kommunikációs készségeiket, és megértsék, hogyan lehet hatékonyan alkalmazni azokat a való életben.

4.1. Óratervezet

Magyar nyelvből a 6. osztály számára

Az óra témája: Jövevényszavak a magyar nyelvben.

- .
Oktatási cél:

- Megismerni és megérteni a jövevényszavakat fogalmát, valamint azok eredetét.
- Felfedezni a magyar nyelvben található jövevényszavak forrásait.
- Megérteni a jövevényszavak hatását a nyelv fejlődésére.

Nevelési cél: Helyes nyelvhasználatára történő nevelés, kifejező beszéd erősítése, a magyar nyelv iránti tiszteletre történő nevelés.

Fejlesztési cél: A nehezebben haladó tanulók felzárkóztatása, a szókinccs gyarapítása.

Szemléltetés: tankönyv.

- Tábla vagy interaktív tábla és kréta;
- Prezentáció (példák jövevényszavakra);
- Etimológiai szótár;
- Kinyomtatott lista különböző jövevényszavakkal.

Óra típusa: új tananyagot közvetítő.

Felhasznált szakirodalom: Braun Éva-Zékány Krisztina – Kovácsné Burkus Erzsébet. Magyar nyelv. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 6. osztálya számára, Lviv – 2021, 152 o.

1.perc	<p style="text-align: center;"><i>Szervezés</i></p>	<p>Meghallgatom az ügyeletes tanuló jelentését az osztály létszámát és előkészületét illetően. Ezzel párhuzamban jelzem a nagynaplóban a hiányzókat</p>
3.perc	<p style="text-align: center;">Számonkérés</p> <p>Első felelő</p> <p>I. kérdés: Olvasd fel a házi feladatot! II. kérdés: Milyen nyelvekkel került kapcsolatba a magyar az idők folyamán? III. Sorolj fel olyan nyelveket, amelyeket beszélnek Kárpátalján!</p>	<p>Az első kérdést az osztályhoz intézem. Kihívom az első felelőt a naplójával és a füzetével együtt a táblához és ezzel párhuzamosan ügyelek a tanuló testtartására, valamint az osztály magatartására is. Értékelem a tanuló feleletét és beírom a megfelelő érdemjegyet a kis- és nagynaplóba.</p>
15-20 perc	<p style="text-align: center;">Az új anyag átadása</p> <p>1. Előkészítés.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Téma bevezetése. A jövevényszavak fogalmának rövid magyarázata. - Beszélgetés arról, hogy miért fontosak a jövevényszavak a nyelvfejlődés szempontjából (Mit jelent a jövevényszó? Hogyan kerülnek be más nyelvekből szavak a magyar nyelvbe?). <p>2. Motiváció.</p> <p>Azért fontos megismerkednünk ezzel a témakörrel, hogy minél jártassabbak legyünk a nyelvek közötti kapcsolatok kérdésében</p> <p>Célkitűzés: Felhívni a figyelmet arra, hogy a soknemzetiségű területen élők</p>	<p>Az óra témáját a táblára írom.</p>

	<p>kultúrájában, nyelvében, hagyományaiban mindig is jelen volt a szomszédos népek nyoma. A keveredés eredményeképpen pedig a saját kultúránk is gazdagodott.</p> <p>Elméleti ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prezentáció vagy előadás a jövevényszavak eredetéről és típusairól. - Néhány példa bemutatása (pl. "kávé" török eredetű, "iskola" latin eredetű). 	<p>A fontosabb dolgokat felírom a táblára.</p>
<p>25-30 perc</p>	<p style="text-align: center;">Begyakorlás</p> <p>Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A diákokat kisebb csoportokra osztjuk. - Minden csoport kap egy listát jövevényszavakkal, és feladatuk, hogy megállapítsák a szavak eredetét (pl. török, latin, német, szláv). - A csoportok megvitatják, hogy milyen történelmi vagy kulturális események miatt kerülhettek ezek a szavak a magyar nyelvbe. - A diákok használhatnak etimológiai szótárakat és internetet a kutatáshoz. <p>Első feladatsor (lista jövevényszavakkal):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Barack 2. Cipzár 3. Paradicsom 4. Bicikli 5. Macska 6. Csizmák 7. Korcsolya 8. Kalap 9. Nadrág 10. Táska <p>Következő csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A diákokat kisebb csoportokra osztjuk. 	<p>Felidézik a gyerekek a már eddig tanultakat</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Válasszanak egy-egy kategóriát a következők közül: ételek, technológia, kultúra. - Gyűjtsenek szavakat ezekből a kategóriákból, és készítsetek egy posztet, ahol bemutatjátok a szavak eredetét és történetét. Használjanak etimológiai szótárakat és internetet a kutatáshoz! <p>Másik feladatsor: Ételek: pizza, kávé, csokoládé, rizs Technológia: rádió, televízió, telefon, komputer Kultúra: színház, koncert, opera, múzeum</p> <p>Bemutatás és visszajelzés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Minden csoport bemutatja az eredményeit. - Közös megbeszélés a bemutatott eredményekről: Miért fontos ismernünk a jövevényszavak eredetét? Hogyan gazdagítják ezek a szavak a nyelvünket? - A tanár visszajelzést ad, és pontosítja az esetleges tévedéseket. <p>Szókártyák készítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A diákok szókártyákat készítenek, amelyeken a jövevényszó egyik oldalán szerepel, a másik oldalon pedig annak eredete és rövid története. - Ezeket a kártyákat használhatják a csoportos játékokban vagy feladatokban. <p>Összefoglalás:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kérdések és válaszok: Milyen új dolgokat tanultatok ma a jövevényszavakról? - Rövid kvíz vagy kérdéssor az óra anyagáról. Pl: <p>Melyik nyelvből származik a „robot” szó?</p>	<p>Az óra során törekedjünk az interaktivitásra és a diákok aktív bevonására. Az etimológiai szótárak és az internet használata segíti a diákokat a kutatási készségeik fejlesztésében.</p>
--	--	---

	<p>Melyik nyelvből származik a „rizs” szó?</p> <p>Melyik nyelvből származik a „kabát” szó?</p> <p>Melyik nyelvből származik az „ablak” szó?</p> <p>- A diákok csapatokban versenyeznek, hogy kiderítsék, ki tud többet a jövevényszavakról.</p>	
40. perc	<p>Házi feladat</p> <p>A diákok gyűjtsenek 5-10 jövevényszót a mindennapi életükből és próbálják meg kideríteni azok eredetét. A következő órán ezeket bemutatják és megbeszélik.</p>	<p>Közben nézem, hogy mindenki beírja a házi feladatot.</p>
43-45 perc	<p>Összefoglalás</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Miről tanultunk a mai órán? 2. Soroljátok fel a magyar nyelvben jövevényszavakat! 	<p>A gyengébb tanulókra, valamint a rendbontókra ekkor kifejezetten odafigyelek</p>

BEFEJEZÉS

KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

A lexikális kölcsönzések a nyelvfejlődés fontos elemei és egyben természetes folyamatai is, amelyek megmutatják, hogy a nyelvek hogyan lépnek kölcsönhatásba egymással és tükrözik a népek közötti történelmi, gazdasági és kulturális kapcsolatokat. Kárpátalja történelme (amely magában foglalja Sztrabicsó falut) egyedülálló, hiszen különböző korszakokban különböző államegységek része volt (Osztrák-Magyar Monarchia, Csehszlovákia, Kárpát-Ukrajna, Magyar Királyság, Kárpátaljai Ukrajna és a Szovjetunió). Az, ahogyan egy adott állam a humanitárius politikáját (amelybe a nyelvpolitika is beletartozik) folytatta, közvetlenül befolyásolta a régió lakóinak nyelvhasználatát és befolyásolta a régió etnikai összetételét is. Például a magyar uralom alatt nőtt a magyarok aránya, vagy a szovjet korszakban az oroszoké.

Mára a régió etnikai összetétele jelentősen megváltozott, és a magyarul beszélő lakosok aránya jelentősen csökkent, de ettől függetlenül a magyar kölcsönszavakat aktívan használják a mindennapi életben Sztrabicsóban. A kölcsönszavak nemcsak beépültek a helyi beszédbe, hanem annak lexikai szerkezetének szerves részévé váltak. Ezt személyes tapasztalataim is alátámasztják, hiszen amikor a munkámhoz anyagot gyűjtöttem, falunk lakói nem mindig tudták, hogy ezek a szavak a magyar nyelvből kölcsönöztek.

Kutatásom során 120 ilyen szót sikerült összegyűjteni.

Különösen érdekesnek találtam, hogy a szavak jelentős része szláv eredetű, ami a magyar és a szláv nyelvek közötti szoros kapcsolatra utal. Számos szó származott a német és a török nyelvből is.

A szófajokat tekintve a kölcsönözött szavak túlnyomó többsége főnév. A főnevek dominanciája a kölcsönszavak között kiemeli szerepüket az olyan tárgyak, jelenségek és fogalmak megnevezésében, amelyeknek az ukrán nyelvben nem volt megfelelőjük vagy új neveket igényeltek. Az igék és a

melléknevek, bár kevésbé nagy számban, szintén fontosak, mivel hozzájárulnak a cselekvések és tulajdonságok kifejezési lehetőségeinek gazdagításához és bővítéséhez.

A kutatómunka eredményei tehát rámutatnak a kölcsönzések különböző forrásaira és azok fontosságára Sztrabicsó falu ukrán nyelvjárásának lexikai összetételének alakításában. A kölcsönzött szavak tanulmányozása lehetővé teszi a régió kulturális és történelmi kontextusának mélyebb megértését, valamint más nyelvi elemek helyi beszédbe való integrálódásának folyamatait.

A FELHASZNÁLT SZAKIRODAOM JEGYZÉKE

Bárány Erzsebét 2009: Magyar–ukrán nyelvi kölcsönhatás: hungarizmusok a magyar–ukrán (ruszin) nyelvhatáron (Irodalmi művek alapján). Budapest. Doktori értekezés. Kézirat.

Benő Attila 2008: Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai. Egyetemi Műhely Kiadó Bolyai Társaság – Kolozsvár.

Csernicskó István-Hires Kornélia 2003: A kölcsönzés In. Csernicskó István szerk. A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 125–138.

Dudics Katalin-Gazdag Vilmos 2020: Dialektológiai alapismeretek. Filológus hallgatók számára. II Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Beregszász.

Gazdag Vilmos 2018: Segédkönyv a szláv–magyar nyelvi kapcsolatok tanulmányozásához. „RIK-U” Kiadó. Beregszász – Ungvár

Gazdag Vilmos 2021: Szláv elemek a Kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban. Monográfia. Termini Egyesület. Törökbálint.

Hadrovics László 1965: Jövevényszó-vizsgálatok. Nyelvtudományi Értekezések 50. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Hadrovics László 2000: Magyar–szláv irodalmi érintkezések. In. Szekfű Gyula (szerk.) A magyarság és a szlávok Lucidus Kiadó, Budapest, 2000. 153–164. Eredeti kiadás: Franklin, Budapest, 1942. 189–204.

Haugen 1950: The analysis of linguistic borrowing. — In. Language 1950. vol 26.No2.

Horger Antal 1940: A jövevényszó fogalma. — In. Magyar Nyelv. XXXVI. köt. 1. sz. / 1940. 125–127.

Kálmán Béla 1966: Nyelvjárásaink. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest

Lizanec Péter. Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyagai alapján). Egyetemi jegyzet. Az USZSZK Felső- és Szakközépoktatásügyi Minisztériuma, Uzshorodi Állami Egyetem. Uzshorod.

Posgay Ildikó 2000: A Kárpát nyelvatlasz magyar lexikai elemei 368-371 Magyar nyelv 96. évf. 3. sz. 2000. Szeptember.

Szarvas Gábor 1872A: Az idegen szók a magyar nyelvben. In: Pesti Napló, 1872. október 24.

Tóth Péter 2007: Kárpátaljai magyar nyelv- és nyelvjárásszigetek a változó nyelvi környezetben. In: Guttman Miklós – Molnár Zoltán szerk. V. Dialektológiai Szimpozion. Szombathely. Berzsenyi Dániel Főiskola Művelődéstudományi és Kommunikáció Tanszék. 270–273

Zaicz Gábor 2006: Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Барань Є. Еміль Балецький – дослідник закарпатських українських говорів (перший етап наукової діяльності). In: Барань Є. (ред.), Еміль Балецький – мовознавець, письменник, освітянин. Берегове–Ужгород, // Bárány Erzsébet (szerk.) Balczyk Emil – nyelvész, költő, tanár. Beregszász–Ungvár, 2020 - 21–40.

Барань Є. HUNGARO-UCRAINICA Угорсько-українські зв'язки: мовна інтерференція і мовознавчі контакти. Монографія. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II. ТОВ «Рік-У». Берегове-Ужгород. 2021.

Барань Є. Гунгаризми в «Словарі української мови» (1907–1909 рр.) за редакцією Бориса Грінченка. In: Мойсієнко А. К. (відп. ред.), Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник. До 100-річчя публікації «Словаря української мови» за редакцією Бориса Грінченка. Вип. 38. Київ, 2008 - 13–18.

Барань Є. Іштван Ковтюк як діалектолог. In: Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 21. Ужгород, 2016 - 29–34.

Барань Є. Лексичні гунгаризми у творах українських письменників Закарпаття. In: Українська мова 2, 2009 - 56–69.

Барань Є. Шандор Бонкало – дослідник української мови,

діалектології та літератури. In: *Studia Slavica Hung.* 63/1, 2018 - 9–18.

Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. – 246 с.

Вегеша М., Фединець Ч. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура а / україномовний варіант українськоугорського видання. Ужгород: Видавництво «Ліра», 2010.

Дзендзелівський Й. Конспект лекцій з курсу української діалектології : (вступні розділи). Ужгород: Ужгородський держ. ун-т., 1966.

Лизанець П. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР; частина II (= Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья).Будапешт 1976; частина III, Ужгород, 1976

Лизанець П. М. 1976. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ч. III (Конспект лекцій). Ужгород.

Лизанець, П. М. "Основні шляхи засвоєння лексичних мадяризмів в українських говорах Закарпаття." Сучасні дослідження з іноземної філології 15, 2017 - 224-233.

Мокань А. Лексические унгаризмы в мараморошских украинских говорах Закарпатской области // Вопросы финно-угорской филологии, выпуск 3, стор. 100—124. II. 1977

Сабадош І. "ЙО Дзендзелівський–дослідник українських говорів Закарпаття." 2011.

Forrásjegyzék

https://epa.oszk.hu/00000/00032/00006/EPA_00032_magyar_nyelv_2000_03_p osgay.htm Letöltési idő: 2024.február.27

https://epa.oszk.hu/00000/00032/00006/EPA_00032_magyar_nyelv_2000_03_p osgay.htm

Letöltési idő: 2024.március.9

<https://kmf.uz.ua/hu/staff/barany-erzsebet/>

Letöltési idő: 2024.március.9

<https://2001.ukrcensus.gov.ua/>

Letöltési idő: 2024.március.15

<https://zakarpattyachko.com.ua/naseleni-punkty/mukachivskyj-rajon/strabychovo.html>

Letöltési idő: 2024.március.15

<https://irodalomora.hu/a-jovevenyszok/>

Letöltési idő: 2024.március.25

<https://chartaxxi.eu/barany-erzsebet-bonkalo-sandor-munkassaga/>

Letöltési idő: 2024.április.31

Анотація

Угорське населення здавна перебувало в тісних контактах зі слов'янами, особливо з українцями. Це неминуче відобразилося на лексичному складі мов (та їхніх діалектів) обох народів, сприяли проникненню українських слів в угорську мову, та навпаки. Село Страбичово, розташоване в Закарпатській області України, є одним із тих населених пунктів, де мовний контакт між українцями та угорцями проявляється особливо яскраво.

На сьогоднішній день етнічний склад регіону значно змінився, значно зменшилась частка угорськомовних жителів, але незалежно від цього угорські запозичені слова активно вживаються в повсякденному житті мешканців с. Страбичово. Ці слова не лише інтегрувалися в місцеве мовлення, але й стали невід'ємною частиною його лексичного складу. У ході дослідження, мені вдалося зібрати 120 таких слів, та дослідити їх за походженням та за категорією частин мови.

Abstract

The Hungarian population has long been in close contact with Slavs, especially Ukrainians. This inevitably affected the lexical composition of the languages (and their dialects) of both nations, contributing to the penetration of Ukrainian words into the Hungarian language, and vice versa. The village of Strabychovo, located in the Zakarpattia region of Ukraine, is one of those settlements where the language contact between Ukrainians and Hungarians is particularly evident.

Today, the ethnic composition of the region has changed significantly, and the proportion of Hungarian-speaking residents has decreased significantly, but regardless of this, Hungarian loanwords are actively used in everyday life in Strabychovo. These words have not only been integrated into the local language, but have also become an integral part of its lexical structure. In the research, I was able to collect 120 such words and analyse them by their origin and by the category of parts of speech.